OSTRAVSKÁ UNIVERZITA
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

DiDAi9!

Metaforické významy názvů párových částí těla v češtině a ukrajinštině

Anastasiia Basanska

an.basanska@gmail.com

ÚSTAV BOHEMISTIKY PRO CIZINCE A KOMUNIKACE NESLYŠÍCÍCH, FF UK

N	Oči, oka 2, 3, 4 óka	Óчi
G	očí, ok	очéй
D	očím, okům/okám	очáм
A	oči, oka	óчi
L (na)	očích, okách	очáх
I	očima, oky	очúма

N	Uši, ucha	Вýха
G	uší, uch	вух
D	uším, uchům/uchám	вýхам
A	uši, ucha	вýха
L (na)	uších, uchách	вýхах
I	ušima, uchy	вýхами, вушúма

oka – české metaforické tvary
… – shodné tvary nesoucí doslovný význam v češtině
⬚ – shodné tvary nesoucí metaforický význam v češtině

N	Ruce	Ру́ки 2, 3, 4 рукú
G	rukou	рук
D	rukám	рука́м
A	ruce	ру́ки
L (na)	rukách/rukou	рука́х
I	rukama, rukami	рука́ми

N	Nohy	Но́ги 2, 3, 4 ногú
G	noh/nohou	ніг
D	nohám	нога́м
A	nohy	но́ги
L (na)	nohách/nohou	нога́х
I	nohama, nohami	нога́ми

rukami – české metaforické tvary odlišné od doslovných
… – shodné tvary nesoucí doslovný význam v češtině
– shodné tvary nesoucí metaforický význam v češtině

Shoda v 7. pádě plurálu (*oči*, *uši*, *ruce*, *nohy*)

*hodinky se zlat**ými** ručičk**ami** x studenti se zlat**ýma** ručičk**ama***

„Ve spojeních, v nichž podstatné jméno *ruka* označuje součást stroje nebo zařízení, doporučujeme u jména *ruka* užívat v mn. č. stejné tvary jako u výrazu označujícího části těla: *ocelové ruce, montáž hydraulických rukou, robot s mechanickýma rukama*.“

Internetová jazyková příručka [online] (2008–2026). Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i. Cit. 13. 10. 2026. <https://prirucka.ujc.cas.cz/>.

Hydraulická **ruka**

Zdroj: Rickjpelleg. (2005). *Hydraulic Truck Crane* [Fotografie]. Wikimedia Commons. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hydraulic_Truck_Crane.jpg

N	Ramena	Плéчі 2, 3, 4 плечá
G	ramen/ ramenou	плечéй
D	ramenům	плечáм
A	ramena	плéчі
L (na)	ramenech/ ramenou	плечáх
I	rameny	плечи́ма

N	Kolena	Колíна
G	kolen/ kolenou	колíн
D	kolenům	колíнам
A	kolena	колíна
L (na)	kolenech/ kolenou	колíнах
I	koleny	колíнами

N	Prsa	Грýди
G	prsou	грудéй
D	prsům	грýдям
A	prsa	грýди
L (na)	prsou	грýдях
I	prsy	грудьми́

Rameno řeky
Рукав (*rukáv*) річки

Zdroj: Uys, W. (2018). *Aerial photography of body of water* [Fotografie]. Unsplash. https://unsplash.com/photos/aerial-photography-of-body-of-water-4ZCA3xukIso

Kolínka
Макарони-**ріжки** (*růžky*)

Zdroj: https://www.potravinyarax.cz/semolinove-testoviny/testoviny-kolinka--chifferini/?srsltid=AfmBOoppENT7KSH6CbV_ZQZHmGDYDUYhDkW_9hpZHFaLtHwg61ZhC-_o

Ucha tašek
! Ручки пакетів

Zdroj:Carnelos, L. (2019). *Blue and brown tote bag* [Fotografie]. Unsplash. https://unsplash.com/photos/blue-and-brown-tote-bag-wQ9VuP_Njr4

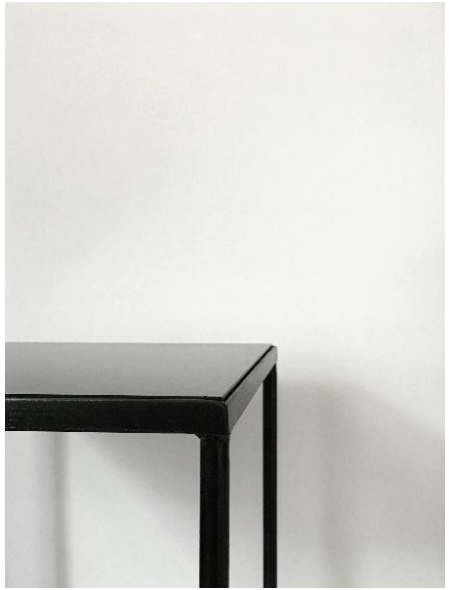

Ručičky hodinek / kompasu
Стрілки (šipky) годинника / компаса

Zdroj:Larsson, L. (2021). *A close up of a clock on a table* [Fotografie]. Unsplash. https://unsplash.com/photos/a-close-up-of-a-clock-on-a-table-zAt8jl1VTyI

Zdroj: Potyomkin. (2022). *A close up of a compass in the dark* [Fotografie]. Unsplash. https://unsplash.com/photos/a-close-up-of-a-compass-in-the-dark-0Z6xkUoUNbo

Zdroj:Create, A. (2019). *Black metal table near white panted wall* [Fotografie]. Unsplash. https://unsplash.com/photos/black-metal-table-near-white-panted-wall-drbP8A14AIY

Zdroj: Hruška, D. (2025, 2. srpna). *„vrtá to také někomu hlavou?“* [Příspěvek]. Facebook. https://www.facebook.com/groups/nerdisobe/posts/1266986188248193/

Noha stolu
! Ніжка столу

Nožička
Сосиска

Lingvodidaktická doporučení

Gramatická rovina

- skupiny podle podobnosti skloňování
  oči – uši; ruce – nohy;
  kolena – ramena – prsa
- rozlišování doslovného a metaforického významu
  oči × oka, uši × ucha
  riziko jazykové interference
- shoda
  zlatýma ručičkama × zlatými ručičkami

Sémantická rovina

- metaforická pojmenování
  ucha tašek × ручки пакетів
- základní a deminutivní tvary
  noha stolu × ніжка столу
- somatické frazémy pro fixaci správných tvarů označujících části těla
  mezi čtyřma očima
  stát oběma nohama na zemi

Zdroje

Českojazyčné zdroje

- ČECHOVÁ, Marie et al. *Čeština – řeč a jazyk*. 3. vydání. Praha: SPN, 2011. ISBN 978-80-7235-413-9.
- *Internetová jazyková příručka* [online] (2008–2026). Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i. Cit. 13. 10. 2026. <https://prirucka.ujc.cas.cz/>.
- MACHÁLEK, Tomáš (2014): KonText – aplikace pro práci s jazykovými korpusy. FF UK, Praha. Dostupný z WWW: <http://kontext.korpus.cz>.

Ukrajinojazyčné zdroje

- ВИХОВАНЕЦЬ І.Р. та колектив авторів. *Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія* (*Gramatika současného ukrajinského jazyka. Morfologie*) Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017
- СЛОВНИК.ua — тлумачний словник української мови (*výkladový slovník ukrajinského jazyka*). Cit. 15. 5. 2026. Dostupný z: https://slovnyk.ua/
- Словник синонімів (*slovník synonymů*) // Горох — українські словники (*ukrajinské slovníky*). Cit. 15. 5. 2026. Dostupný z:: https://goroh.pp.ua/